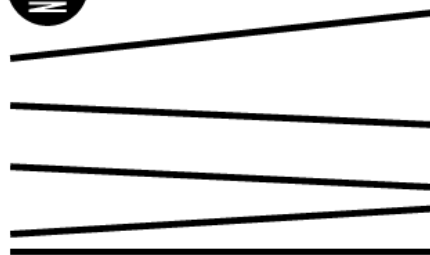

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Heiberg, Johan Ludvig.; af Johan Ludvig Heiberg.

Titel | Title:

Ny A-B-C-Bog i en Times Underviisning til Ære, Nytte og Fornøjelse for den unge Grundtvig : Et pædagogisk Forsøg

Udgivet år og sted | Publication time and place:
Fysiske størrelse | Physical extent:

Kjøbenhavn : trykt i Thieles Bogtrykkerie, 1817
24 s. :

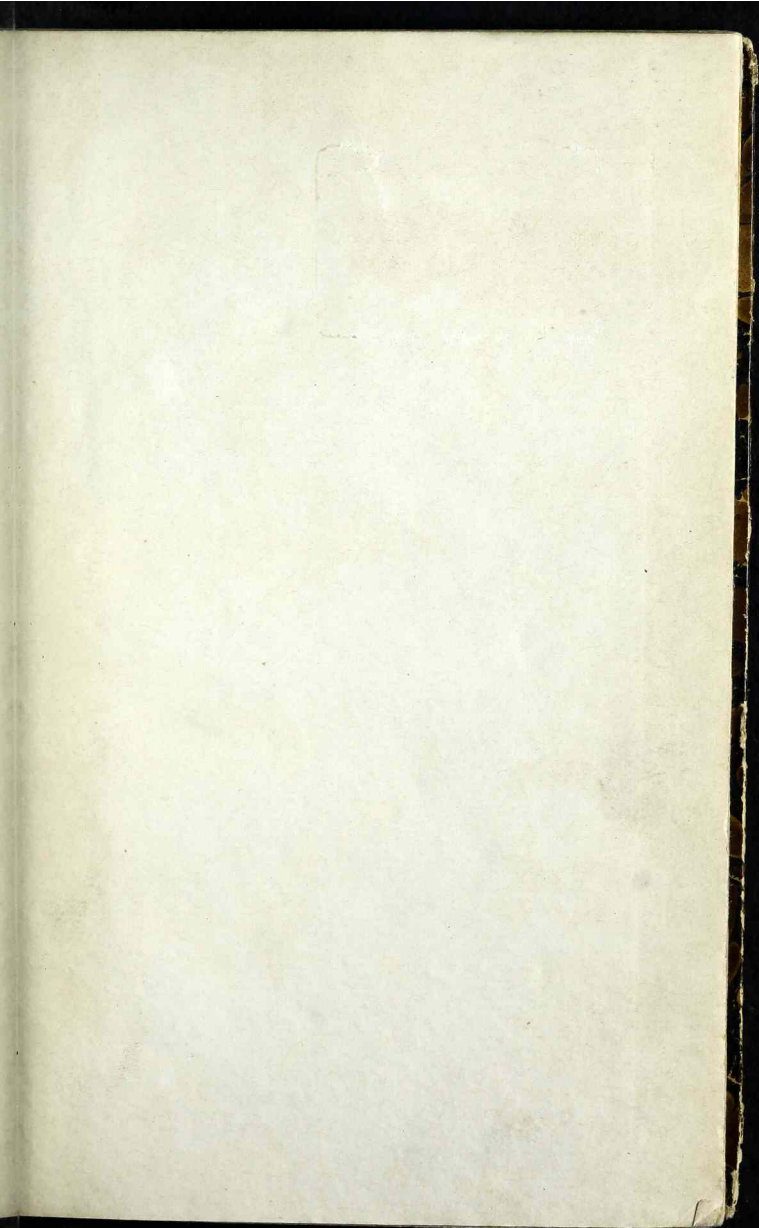
DK

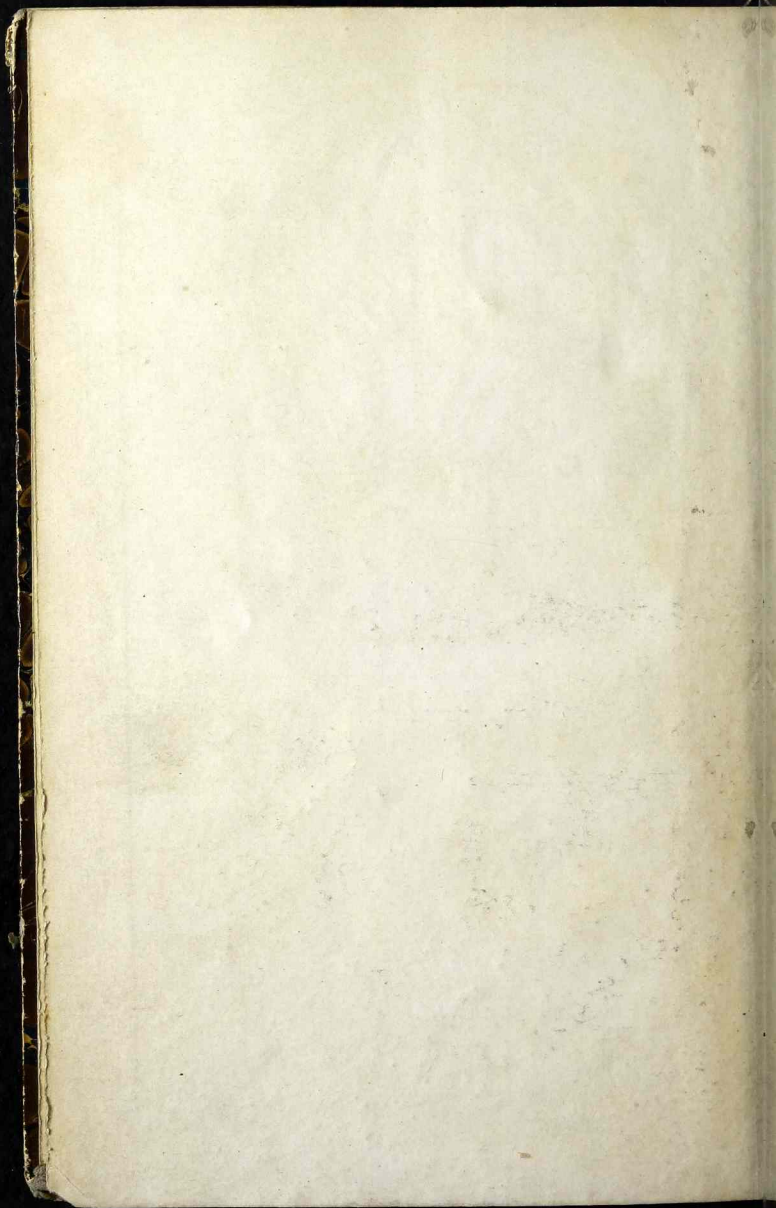
Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

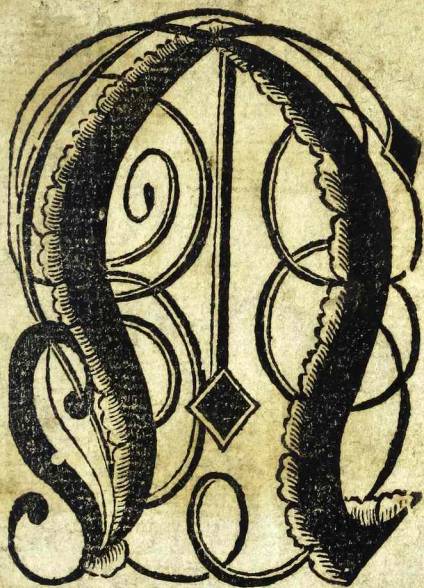
UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Au au, den stemme Steen!
Jeg faldt, og slog mit Been;
Min Næse var i Fare.
Herester vil jeg, naar
Jeg spørger, leger, gaaer,
Mig bedre tage vare.

N y

A = B = C = B o g

i en Times Underviisning
til Fre, Nytte og Fornøielse
for
den unge Grundtvig.

Et pædagogisk Forsøg
af
Johan Ludvig Heiberg.

En Gedebuk er stolt af Skjægget,
Og er til Vrede let opægget.
Den gamle ABC.

Kjøbenhavn, 1817.
Trykt i Thieles Bogtrykkerie.

Forberedelse.

Jeg Underskrevne, Johan Ludvig Heiberg, gjør herved vitterligt for alle og enhver, og i Særdeleshed for Dig, N. F. S. Grundtvig, at saasom jeg endelig har taget den Beslutning at give dig en Times høist fornødne Underviisning i Anledning af, jeg behøver ei at sige hvad, thi du veed nok selv, hvad du har gjort: saa, for at ingen medrette skal forundre sig over, at jeg skriftlig vil indlade mig med den, som skjælder mig ud, maa

jeg foreløbigen erklære, at jeg i denne min Under-
viisning samt deri indbegrebne faderlige Trettesæt-
telse intet Hensyn tager paa tvende i dit Synde-
registers Pag. 113, Lin. 9 f. n., og Lin. 3 f. n.,
anbragte pyntelige Talemaader, eftersom disse ere
af den Besskaffenhed, at man i det gode Selskab
lader som man ikke hører dem, og først, naar
man er kommen udenfor Døren, besvarer dem, na-
turligviis ikke skriftlig, ja ei engang mundtlig, eller
paa een for den Fornærmendes Dren allene ved
Hørelsen fornemmelig Maade. Uagtet du nu rig-
tig nok saa meget mere har opfordret mig til at
gjøre ligesaa ved dig, i det du har gjort opmærk-
som paa, hvad man nok med egne Dine Kunde
see, at du har trukket Præstekjolen af, og derved
gjort dig end mere beqvem til den nysomtalte Ap-
plication, saa maa jeg dog, af Respect for Kjo-
len, som har beklædt dig, og affagt Fiende af ge-

meen Haandgemæng, bede dig at tage Willie for Gjerning, og ansee det, som om jeg virkelig paa din Person havde efterkommet den Skyldighed, hvilken jeg herved opfylder dig in effigie; ligesom jeg ogsaa, efter denne min Erklæring, beder enhver af de ærede Herrer Pædagoger ex professo, der maatte gjøre mig den Ære at læse dette mit svar ringe, men dog velmeente Skrift (paa Dilettanternes Mening reflecterer jeg naturligviis ikke), om at betragte dig som den, der har qvitteret for en paa anførte Viis rigtig betalt Regning.

Først efter denne Erklæring kan jeg, uden Præjudits for min Ære, gjøre mig saa gemeen at undervise dig skriftlig, under mit fulde Navn. Og hermed skrider jeg altsaa til Begyndelsen af min Information, thi det Foregaaende hørte ikke med til samme, men var kun en nødvendig Forberedelse, et Giv Agt, en Sandsefage til Bækkelse

of Opmærksomheden; og denne kan ikke noksom
 skjærpes, naar man sætter sig til at lære Bibel-
 brettet, hvilket nu øieblikkeligen følger. At jeg
 begynder med dette, vil man ei finde upassende,
 hvor det er nødvendigt at begynde Spdragelsen saa
 aldeles forfra, som i dette Tilfælde.

Kjøbenhavn, den 22de Marts 1817.

S. L. Heiberg,

25 Aar gammel.

A a b c d e
f g h i j k l
m n o p q r
s t u v x y z æ ø

U B C D E F G H I
K L M N O P Q R S
T U V X Y Z æ ø

A B C D E F G H I J K L
M N O P Q R S T U V W
X Y Z æ ø

a b c d e f g h i j k l
m n o p q r s t u v w x
y z æ ø

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

I. V. X. L. C. D. M.

De selvlydende Bogstaver:

a e i o u y æ ø

De medlydende Bogstaver:

b c d f g h k l m n p q r s t v x z

Ab	eb	ib	ob	ub
Ba	be	bi	bo	bu
Ca	ce	ci	co	cu
Da	de	di	do	du
Fa	fe	fi	fo	fu
Ga	ge	gi	go	gu
Ha	he	hi	ho	hu
Ka	ke	ki	ko	ku
La	le	li	lo	lu
Am	em	im	om	um
Ma	me	mi	mo	mu
Na	ne	ni	no	nu
Pa	pe	pi	po	pu
Ar	er	ir	or	ur
Ra	re	ri	ro	ru
Sa	se	si	so	su
Ta	te	ti	to	tu
Va	ve	vi	vo	vu

Moralff Læseøvelse i Prosa,

hvori alle Bogstaver forekomme:

Faderlig Bretteføttelse til den
unge Grundtvig,

fra Forfatteren til dette Skrift.

Unge Menneske! Hvor megen Sorg
forbolder du mig ikke paa min gamle
Alder! Du havde fortjent en alvor-
lig Røbselse, men det var Synd for
Riset at slaae det itu paa saa haard
en Bark. Det eneste Middel til end-
nu at sætte Skik paa dig, vilde være
at stifte dig ind under eet af Regi-

menterne, hvor du kunde lære Subordination. Jeg har intet imod, at du leger, og gjør dig Motion; din Alder har jo dog ingen anden Bestemmelse. Jeg har heller intet imod, at du i alle dine Børnelege giver dig en vis Allvorsmine. Sligt er tværtimod, ifølge mine Grundsætninger for Opdragelsen, særdeles gavnligt for Drengen, da han ved det paatagne Allvor vænner sig til det virkelige, og hurtigere dannes til Ungling og Mand. Der kan saaledes intet være at indvende mod den meget udbredte Leeg med Duffer, for hvilke Børnene forestille sig at være Forældre og Foresatte, og snart belønne dem med Sukkergodt, snart give dem af Riset. Man udvider ogsaa denne Leeg saaledes, at man ei behøver Duffer til den. Et Barn kan nem-

lig lege, at det er Hovmester for et andet,
 som leger, at det er uartigt, og det første
 kan da skjænde paa det andet, naturligvis
 ikke med grove Talemaader, og banke det,
 forstaaer sig, saa det ikke har Skade deraf.
 Men hvad der maa være en ubetinget
 Regel for alle Børnelege, er, at Børnene
 ei maa være de vorne Folk til Byrde,
 eller være impertinente imod dem; men
 betænk min Søn, om du ogsaa altid
 iagttager dette. Hovmesterlegen er
 din kjæreste Leeg, og deri var intet ondt,
 om du kun legede den med andre Drenge
 paa din Alder, men nu er du saa ilde
 opdragen, at du giver dig ikast med vorne
 Mennesker, som ere myndige, og have bedre
 Forstand end du, kalder dem for Drenge,
 og leger Skolemester for dem. Saaledes
 var du forleden Dag meget uhøflig mod
 mig, da du i en saadan Leeg tiltalte mig
 i en Tone, som du

maaſkee har hørt hos dine Lærere, naar de gave dig Riis i Skolen. Veed du hvad, min Søn? Sligt paſſer ſig ikke mellem dig og mig. Uagtet jeg kunſ er et ungt Menneſke, er jeg dog en heel Deel ældre end du. Jeg er jo dog confirmeret, Student, indkaldt til anden Examen, uden at tale om begyndende Skribent, hvilket rigtig nok ikke vil ſige meget, men dog nok fortjente at respecteres af Dig, der endnu ikke har gjort andet end Stiløvelſer, fulde af de groveſte ortographiſke, etymologiſke og ſyntactiſke Bommerter, for hvilke du har ſaaet de læſterligſte Prygl. Kan du dog ikke ſelv høre, hvor ilde det klæder dig at tale om Sløjfen og Galdehatten, to Ting, ſom ſaa Børn kunne have ſaa nødig, ſom du? Man lær af ſlige Indfald, naar et net lille Pigebarn paa fem Aar ſiger dem med Mine af en Matrone, men derfor

passe de sig ikke strax for enhver opløbet
 Laps midt i Lømmelaarene, med lange
 Arme i korte Ermer, blaa Buler i Pan-
 den, og Gadestænk op over Dreene. Bedre
 tager du dig unægtelig ud ved Opløb paa
 Gaden, naar du stimler til mellem de
 andre Drengene, men selv her har jeg dog
 bemærket en stor Mangel paa Mod hos
 dig. Naar nemlig de andre spænde Krog,
 faste Sneeboldte og Stene, saa staaer du
 med Armene over Kors, og skraaler af
 fuld Hals: "Ewig forsoren! Jeg skal be-
 gegne jer med et Saltmadsfad og en ban-
 ket Trøie: vil I stifte Piben ind, Drengene,
 eller jeg skal lære jer at smøre Haser."
 Men det eneste Middel, du bruger for at
 opnaae alt dette, er kun at vedblive med
 Skraalet, at du vil gjøre det. Man
 kan saaledes sige, at du i Geldtslaget paa-
 tager dig Trompeterens Rolle. Men der-
 ved, min Søn, gjør du dig selv latterlig;

thi enhver leer af en blot arrig Trudsel, hvor Evnen til dens Udførelse mangler. Knap en dybt bevæget Bægter stikker derfor Piben ind, og i det høieste en gammel Kjerling smører Haser. Selv Spurverne sætte sig uden Frygt paa de slet giorte Fuglestræmmer, og du har vist ogsaa seet, at naar Drengene paa Gaden forfølge den gale Jodepræst, og han vender sig om, og løfter Stokken, saa vige de kun lidet tilbage, lade ham slaae ned i Stenene, og forfølge ham derpaa med fordoblet Hurraab. Denne Mangel paa Mod stikker besynderlig af til dine fleste Lege, der just forestille saadanne Ting, til hvilke, naar de skulde udføres i Virkeligheden, et særdeles Mod vilde være nødvendigt, som for Exempel: en nordisk Røempe, en christen Martyr, en Doctor Morten Luther, og nu allersenest en vandrende Ridder, som drager ud og forsvarer den forfulgte kvin-

delige Uskyldighed. Denne sidste Rolle
 paatog du dig med sig en Jorighed, at
 du derover glemte din Armatur af Landse,
 Sværd og Skjold, og i Hastværk tog en
 Tærskpleiel, hvormed du stillede dig paa
 en Gjødningsbakke i en Bondeggaard, alt-
 sammen for at haandhæve din uforlignel-
 lige Dames Berømmelse, og fikæ forjage
 enhver, som maatte vove at antaste hendes
 ophøiede Skjønhed. Men see nu, hvor
 ubehændigt du bærer dig ad. Uden at tale
 om, at du jo kun blotter dig selv for et-
 hvert Anfald, ved at tage Kjolen af, og
 balancere i Vesten, maa jeg gjøre dig op-
 mærksom paa, at din Ginevra, isteden-
 for at antage dig for Rinaldo, useilbarlig,
 ifølge den Plads, du har valgt dig, maa
 troe, du er en siællandsk Hane, tilfreds
 paa din egen Baggaards-Pindus, en siæl-
 landsk Hane, saa aldeles nationaliseret,
 at den endog har taget Træskoe paa Fod-

derne, for ei at komme til at gaae i spanske Skridt; ja en høist besynderlig Under-Hane, naar jeg ret betragter den: en Hane, der siger Sparto til Degnen selv, og svarer: jeg kan gjøre Eg, naar denne siger: jeg kan stobe Borlås, men ogsaa kun rivaliserer med Degnen, og ei engang med en astruffen Præstekjole, end sige med den, som har stukket i den. End videre maa jeg spørge dig, om du troer at have sagt din Dulcinea ret en smuk, ridderlig Compliment, naar du forsikkrer al Verden, at hun i Grunden er et Mandfolk, og kun for de halvvoorne Drenges at betragte som Fruentimmer? Og endelig, troer du virkelig at have gjort din Dame en Tjeneste, ved at drage tilfældts for hende paa saa gemeen og bondestolt en Maade? og hvorfor? fordi hun er bleven saaret af satiriske Pile! Men skulde da hun, der, som qvindelig Troubadour, jo maa være noie bekjendt med Kjerlighedens Pile, være saa hange for Satirens, ligesaa fine og ikke nær saa smertelige, at hun ei heller skulde ønske disse at blive siddende i Hjertet, end behandles af en plump, uovet Feldtskjærnæve, der selv bibringer hende det første farlige Saar, idet den vil uddrage de fine

Epidser, som den er for flodset til at om-
 gaaes med? Naar jeg tænker paa sig en
 Mangel paa Evne til at sætte dig ind i en
 Digters Tankegang, saa kan jeg af denne
 Plathed og Raahed i Følelsen allerede slutte,
 at du ei er skabt til at være Digter, maaskee vel
 prosaisk Skribent, man kan ikke vide det; men
 dog skulde du have et Par Haandtagere, fordi
 du tør sige, at du har brændt dit Drengværk,
 da du, som bekjendt, endnu aldrig har viist,
 at du var istand til at levere andet. Men om
 det ogsaa ikke er sunget for din Bugge, at du
 skal blive stor i Aandens Rige, kan du jo paa
 andre Maader blive et gavnligt Medlem af Sam-
 fundet. Naar jeg seer paa de af dine Evner,
 som hidtil have udviklet sig, troer jeg, du kan
 blive en meget anseelig Slagter; og jeg tvivler
 ikke paa, at du i saa Tilfælde vil kunne faae
 Privilegium exclusivum paa at skalte og valte
 paa Uhsfeldts Plads, at sige: naar du paata-
 ger dig at forskjønne Pladsen, deels ved at
 pryde den med nogle af de Mindestene, som du
 ved egen Daad har reist dig, deels ved at dække
 Torfs Uhsfeldts ikke synderlig smukke Stotte,
 ved at paahænge den Blade af dine egne Vær-
 ker. Dog den Tid, den Sorg. Naar du bli-

der ældre, skal vi nærmere lægge vore Hoveder
 iblod, for at udfinde, hvortil du bør bestemme
 dig. Af Herre Gud! Jeg gjør Regning uden
 Bert. Saa lykkelig bliver jeg vist aldrig, at
 jeg oplever at see dig som et gammelt fornuftigt
 Menneske; i det mindste er jeg til den Tid en
 ældgammel Mand, og rimeligvis død og be-
 gravet. Nu vil jeg kun til Afsked give dig mit
 sidste faderlige Raad: Det er en Skam for saa
 stor en Dreng, som dig, ikke endnu at kunne
 udtale alle Ord tydeligt og bestemt. Du taler
 altid, som om du havde Grød i Munden, saa
 at man kun forstaaer det halve. Saaledes var
 der i din sidste uarticulerede Tale en Mængde,
 som ei var til at forstaae. Denne Slubbers-
 vorenhed maa du vænne dig af med; ligeledes,
 naar du herefter har noget at sige mig eller an-
 dre, maa du fatte dig kort og bestemt, og ikke
 prøvle i en Evighed frem og tilbage, ligesom
 en gammel Skolemester, der gaaer i Barndom,
 og ikke veed selv hvad han siger. Og lad mig
 ogsaa see, at du nu sætter dig smukt stille ned,
 og lærer denne ABC-Bog, og ikke staaer op,
 og leger, førend du kan den paa dine Fingre;
 thi ellers bliver jeg nødt til, saa nødigt som jeg
 vilde, at hænges dig Afslættet paa Næffen.

Nu Farvel, min Søn! Vær en anden Gang
 fion artig, og leeg ikke om Alstenen silde med
 Gld og Lyk og Satire, som du ikke forstaaer
 at omgaaes. Din Amme har vist sagt dig,
 hvad deraf kan flyde.

Moralff Læseøvelse i Vers,
 bestaaende for største Delen i den gamle
 ABC-Bogs Riim, omarbeidede
 og forbedrede.

See her, Barnlille, vises dig,
 Hvorledes Grovhed ofte spides.
 Lær nu at være skikkelig,
 Og ei af Arrighed forvildes.
 Saa tidt du husker Versene,
 Saa vil du dig anstændig tee.

A a

En Abekat blandt Præsterne
 Mindst findes liig Apostlene.

B b

Af gamle Bibler flaaes det Skind,
Hvori nyt Galskab bindes ind.

C c

Naar Criticus med Skjældsord truer,
Da, veed man, han paa Lappen suer.

D d

Bed Gammelstrand der findes Drager,
Som mangel megen Skræk indjager.

E e

Poetisk Ebbe sees i Landet,
Den anden finder man i Vandet.

F f

Naar Fanden gaaer i Præsteklæder,
Han allersnarest Folk opæder.

G g

Grundtvig er een af de Præste,
Som Satiren seer tilbedste.

H h

En Himmelsstue *), en Kirketyr,
Er et ubændigt, voldsomt Dyr.

*) See den unge Grundtvigs blaa Stilebog, 2det Bind
2det Hæfte Pag. III, Linie 3.

"O hvilken Kalv, o hvilken Himmeløse" ic.

I i

See Sægeren figter og skyder,
 Og Julebukken *) sig fryder.

K k

En Kapellan kan gammel blive,
 Og holder sig ved Haab ilive.

L l

Stort Mod og Styrke har en Luther,
 Men Smaadyr ei og Substituter.

M m

En arrig Marekat i Kænker
 Er større, end du mulig tænker.

N n

Et Nytaarsvers paa Vandet flyder,
 Og lavest Rang blandt Digte nyder.

O o

Drakler findes og hos os,
 Man kalder deres Præst en Klods.

P p

Din Poesse har smukke Fjere;
 Dens Been af Saar dog fulde ere.

*) l. c. Pag 109, Linie 4 f. o.

"See Julebukken ved det gamle Dg!"
 og samme Pagina, Linie 9 f. n.

"— — — paa Fjere trøgt gaaer Julebukken."

D q

Det meget Dvæg, du har paa Stalde,
 Vi Dvæglinger og Smaaqvæg kalde *).

K r

En Recensent saa tam kan blive,
 At Folk ham styre kan og drive.

S f s

Satiren ei omsonst man hader,
 Thi Bondens Bittighed den skader.

T t

En Tosse skriver paa hver Side
 En halv Snees Skjældsord, maa T vide.

U u

En Udv paa Luur ved Kirken gaaer,
 Og stjæler Troens Gæs og Faar.

V v

Naar Musen er en Vasserkone **),
 Man Skjalden bør med Strandløg frone.

X x

At skrive Folk et X for u,
 Mit Barn, forgjæves stræber du.

*) Varietas lectionis: Dvæglinger og Smaaqvæg.

**) Og derpaa kan vel ingen tvivle, som har læst den unge Grundtvigs prosaiske Stiiløvelse foran hans versus fracti, in ordinem redacti.

D n

Paa Ydmoghed du dig beslitte;
Du er ei stor, men lillebitte.

B z

Zeloten er af Hundeart,
Er glubst, og løber med en Fart.

V æ

Ven Vre er den anden værd.
Som du har redt, du ligger her.

D o

Med Ogenavne skal du kneise,
Og ud i Verden langt omreise.

E f t e r s k r i f t.

Jeg haaber, den unge Grundtvig vil finde, at jeg er en yderst billig Informator, siden denne Time ei engang har kostet ham 3 Mark Sølvværdie, men kun 4 Mark N. B., hvilket er Prisen paa mit pædagogiske Forsøg. Jeg havde næsten tænkt at gjøre det aldeles gratis, og sende ham et Fri-Exemplar; men Frygt for at gjøre ham alt for skamsfuld, har afholdt mig derfra. Siden jeg imidlertid er saa me-

get wohlfeil, haaber jeg, at Mængden af Kjøbere vil holde min Forlægger skadesløs for Bekostningen ved dette Værk; ja jeg nærer endog det unde danige Haab, at denne ABC-Bog lidt efter lidt skifteden for den ellers brugelige blive indført i alle offentlige og private Skoler og Instituter i Byen og paa Landet. At den egentlig og nærmest er skreven til Uere, Nytt og Fornøielse for den unge Grundtvig, kan ei mere hindre dens almeen brugbare Popularitet, end Ordene in usum Delphini paa Titelen af gamle Klassikere gjøre slige Udgaver mindre brugbare for hele den øvrige Verden. At jeg i min ABC ikke har indført de ti Bud, Bødbønner og de øvrige i de andre ABC-Bøger befindtlige religiøse Læseøvelser, behøver vel i vore oplyste Tider ingen Undskyldning. Enhver indseer, at sligt ei er den Føde, som tilkommer Børn. Naar den unge Grundtvig bliver ældre, og kan tilstædes Confirmation, skal jeg, hvis ingen andre vil, gjøre mig en Fornøielse af at skrive ham en Catechismus, og deri supplere hvad der i min ABC-Bog kunde mangle.

Naar Hanen glad og munter galer
I Dagningen hver Morgenstund,
Eil Børn han ligesom da taler:
Op! tidlig Ild har Guld i Mund.

